

ROD POLLINIJEV IN LJUBLJANSKI ZDRAVNIK DR. JANEZ KRIZOSTOM POLLINI¹

DR. F. K. LUKMAN

I.

Polliniji so se najbrž v drugi polovici 16. stoletja priselili z Beneškega v Gorico, a kmalu po letu 1700. so prišli na Kranjsko. Imeli so beneško plemstvo in po svojem imenu petelina (pollo) v grbu. Pisali so se Pollini ali Pullini; pisava Paulini je napačna.

Prvi Pollini v goriških matičnih knjigah je *Janez Krstnik*, ki se je 8. febr. 1601. v Gorici poročil s Katarino, hčerjo Petra Berlinija. Njegov sin *Franc*, roj. 28. avg. 1602., se je v Gorici povzpел do županske časti (rettore della città di Gorizia). L. 1644. je v desni stranski ladji goriške farne cerkve, današnje stolnice, zase in za svoje dediče dal napraviti grobnico in na kamnito ploščo poleg napisal dal vklesati svoj grb; leta 1660. pa je dal povečati cerkev v Skrilju, kjer je rodbina imela posestvo. Za ženo je vzel Katarino, katere rodbinsko ime ni znano. Od njegovih sinov sta mlajša dva, *Pavel Peter*, roj. 22. jun. 1643., in *Jožef Anton*, roj. 24. sept. 1647., postala duhovnika, najstarejši, *Franc Peter*, roj. 9. okt. 1639., pa je postal doktor prava in se oženil z Marjeto, hčerjo Lovrenca Maittija. Iz tega zakona je bil *Andrej Pavel Feliks*, roj. 22. jun. 1673., ki se je 17. febr. 1700. v Gorici poročil z Ivano, hčerjo Avguština Codellija, rojeno 22. avg. 1683. Pavel Feliks se je preselil na Kranjsko, in sicer je bil vsaj že leta 1703. v Komendi. Dne 30. jan. 1705. je Peter Anton Codelli dobil komendo Sv. Petra za pet let v zakup, a jo z odobritvijo malteškega viteškega reda takoj odstopil Pavlu Feliksu Polliniju, ki jo je imel v zakup do 30. aprila 1710. Iz Komende se je Pollini preselil v Radovljico, kjer je vzel nadarbinsko posestvo v zakup in ga imel še leta 1723., ko se mu je rodila hči Marija Terezija, a leta 1727., ob rojstvu sina Feliksa Andreja, je bil sicer še v Radovljici, ne pa več zakupnik nadarbine. Kdaj in kam je iz Radovljice

¹ *Viri in pripomočki*: Matične knjige stolnih župnij v Gorici in Ljubljani, župnij v Komendi, Radovljici in pri Sv. Jakobu v Ljubljani; L. Schiviz v. Schivizhofen, Der Adel in den Matriken der gefürsteten Grafschaft Görz und Gradisca, Görz 1904; isti, Der Adel in den Matriken des Herzogthums Krain, Görz 1905; Handurbarium der altstädtischen Gült 1772.—1778. in 1779.—1782. (mestni arhiv štev. 19 in 20); Handurbarium Suppamt Kosarje Gült 1773 do 1782. (mestni arhiv štev. 66); stara ljubljanska zemljiška knjiga: Hauptbuch I, fol. 133 in pripadajoči zbirki listin Umschreibungen tom. IV in V ter Relatenbuch tom. III, IV, VII, VIII; deželna deska glavna knjiga III, fol. 645; arhiv Narodnega muzeja v fasc. »Pisma plemstva« št. 73; Instandkalender 1775—1782; Triester Instanz und Titular Schematismus 1793—1796; M. Pohlin, Bibliotheca Carnioliae 43; A. Dimitz, Die Habsburger in Krain 47; isti, Geschichte Krains IV, 158; H. Costa, Mittheil. d. Histor. Ver. f. Krain 1863, 52. (Več izpiskov iz goriških matičnih knjig in prepis Pollinijeve plemiške diplome v državni knjižnici v Gorici mi je poslal g. grof Marius Attems, vnuk grofa Kristiana Attems in Frančiške, roj. Favetti. Več izpiskov iz zemljiške knjige mi je dal na razpolago g. dr. Rudolf Andrejka, načelnik oddelka za državno statistiko v ministrstvu notranjih zadev.)

šel, ni dognano. Leta 1740. je živel v Sevilli. Pavel Feliks in njegova žena Ivana sta v letih 1704.—1727. dala življenje 14 otrokom; pet, štirje dečki in ena deklica, se jih je rodilo v Komendi, devet, štirje dečki in pet deklic, pa jih je prišlo na svet v Radovljici.

Prvi otrok, roj. 19. jan. 1704., je bil sin *Peter Anton*. Ob ustanovitvi goriške nadškofije leta 1752. je bil prvi stolni prošt v Gorici in ondi umrl 15. sept. 1770.

Peti otrok, prva hčerka, je bila *Marija Beatrika* (Felicitas), krščena v Komendi 12. dec. 1709., umrla 7. nov. 1771. v Ljubljani. Bila je *stara mati mecena žige Zoisa*. Poročila se je namreč z rudarskim nadzornikom Francem Sigismundom Kappusom pl. Pichlstein in mu 9. jun. 1727. v Ljubljani rodila hčerko Ivano. Ta se je 10. jan. 1747. poročila z obvdovelim Michelangelom Zoisom in mu 23. nov. 1747. rodila sina Žigo.

Šesti otrok, prvi, ki se je rodil v Radovljici, je bil *Janez Krizostom Jurij*, kasnejši zdravnik, roj. 27. jan. 1712. O njem pozneje več.

Enajsti otrok je bil sin *Jožef Avguštín*, v Radovljici roj. 2. in krščen 14. marca 1720. Ta je bil menda častnik — »invictus miles« mu pravi nagrobnik — imel rodbinsko posestvo v Skrilju in se poročil z *Marijo Frančiško Angeliko*, hčerjo *Michelangela Zoisa*, katero mu je 8. maja 1733. rodila njegova prva žena *Marija Ana*, roj. baronica Werneck. Ker *Jožef Avguštín* in njegova žena nista imela otrok, sta za svojo vzela svojo nečakinjo Katarino Barbaro Pagliaruzzi, roj. 1759. Ta se je poročila z Angelom Ludovikom Favettijem iz Gorice in imela hčerko *Frančiško*, ki je leta 1813. vzela grofa Kristiana Attems od Sv. Križa. *Jožef Avguštín Pollini* je umrl leta 1789. Njegov nečak *Natalis Pagliaruzzi* je njemu in njegovi ženi postavil v cerkvi v Skrilju spomenik z napisom: »Invicto militi Josepho Pollini scribae quiescenti et eiusdem uxori Franciscæ natae L. B. Zois gratus nepos Natalis Pagliarucci posuit ut memoria et lux perpetua luceat eis. Anno 1798.«

Trinajsti otrok Pavla Feliksa Pollinija je bila *Marija* (de Victoria) *Terezija*, roj. 10. nov. 1723. Poročila se je z Jernejem Pagliaruzzijem iz Kobarida in mu leta 1746. rodila sina *Natalisa*, ki je bil kasneje zdravnik v Kranju, in leta 1759. hčerko *Katarino Barbaro*, katero sta *Jožef Avguštín Pollini* in njegova žena vzela za svojo. O *Natalisu Pagliaruzziju* prim. Slov. biogr. leksikon II, 245, in J. Žontar, Zgodovina mesta Kranja, Ljubljana 1939.

II.

Ljubljanski zdravnik dr. *Janez Krizostom Pollini* je bil šesti otrok Pavla Feliksa in njegove žene Ivane, roj. Codelli. Rodil se je v Radovljici 27. jan., a krščen je bil šele 21. aprila 1712. Krst so odlašali do spomladi pač zaradi botra, ki je prišel iz Gorice. Otrok je pri krstu dobil ime svetnika svojega rojstnega dneva — 27. jan. obhaja cerkev god sv. Janeza Krizostoma (Zlatoust) — in ime sv. Jurija, ki je bil krstnemu dnevu

čisto blizu. Janez Krizostom Pollini in Janez Jurij Pollini v raznih matičnih knjigah nista dva zdravnika, kakor bi se dalo sklepati po Schivizovi knjigi *Der Adel in den Matriken des Herzogthums Krain*, Gorica 1905., kjer se omenja še tretji zdravnik Pollini, namreč Janez Krištof. Tega pa ima na vesti, kdor je za Schiviza izpisoval šenklavške matične knjige in površno bral Christophorus mesto Chrysostomus.

Kdaj in kje je Janez Krizostom študiral, ni znano. Iz njegove plemiške diplome sledi, da je postal vsaj že leta 1738. deželni zdravnik v Ljubljani. Leta 1739. je imel 200 gld. na leto (J. Vrhovec, *Die Hauptstadt Laibach*, 58).

Dne 31. avg. 1739. se je poročil z *Marijo Frančiško Wagathay* (Bogataj) pl. *Ehrenbichl*, ki mu je 7. aprila 1741. rodila sina *Jožefa Feliksa*, 13. dec. 1744. pa hčerko *Marijo Ivano Lucijo* (umrla 1. marca 1751.). Da je bila Pollinijeva hči Ivana Rozalija, ki se je 28. nov. 1770. poročila z Andrejem pl. Schiffersteinom, iz tega zakona, je verjetno, a ne gotovo. Dne 4. jan. 1747. pa je smrt Polliniju ugrabila prvo ženo.

Vsaj okoli velike noči 1749. se je Janez Krizostom drugič oženil. Za ženo si je izbral svojo sestrično *Marijo Elizabeto baronico Posarelli* iz Gorice, roj. 21. apr. 1711. Bila je hči Krizostomove prave tete Klare Roze, sestre Pavla Feliksa Pollinija, ki se je bila 3. jan. 1701. v Gorici poročila s Frančiškom Feliksom Posarellijem. Iz Krizostomovega zakona z *Marijo Elizabeto* se je v letih 1750.—1762. rodilo šest otrok, štiri deklice in dva dečka. Zadnji je bil Franc Pavlanski, rojen 26. marca 1762. Razen tega so vsi ti otroci pred očetom pomrli; dve deklici sta umrli že v otroški dobi. Njihova mati *Marija Elizabeta* pa je umrla 9. maja 1765., 54 let stara.

Po smrti svoje druge žene je bil Janez Krizostom šest let vdovec, potem pa se je 22. sept. 1771. v tretje poročil, in sicer z *Elizabeto pl. Petteg*, ki ji je takrat, ko sta se vzela, bilo okoli 54 let (umrla 29. marca 1807. v starosti 90 let, roj. torej 1717.). V ženitnem pismu dva dni pred poroko je dal nevesti 2200 fl. dote, 1000 fl. zaženila in 2000 fl. darila. Bil je takrat lastnik hiše v mestu št. 80 (nekdanj Codellijeve) in posestva *Rakovnika* (Kroibeneegg). S kupno in menjalno pogodbo dne 20. avg. 1774. pa je svojo hišo z nekaterimi premoženji ter *Rakovnik* in ves fundus *instructus* odstopil grofu *Janezu Nepomuku Ursiniju Blagayu* in zato od njega dobil: dvojno hišo na *Starem trgu* št. 154 z vsemi premoženji, 100 mernikov ovsa za konje, 3000 fl. nemške veljave, plačljivih v treh letnih obrokih, in do svoje smrti košnjo na travniku »pri žegnanim studencu« (proti *Rudniku*). Njegova žena pa je ob podpisu pogodbe dobila od grofa 22 dukatov za ključnino.

Leta 1776. je bil Krizostom ud kmetijske družbe.

Leta 1778., menda ob štiridesetletnici, kar je opravljal službo deželnega fizika, je Janez Krizostom Pollini prosil cesarico *Marijo Terezijo*, naj mu podeli plemstvo. Deželno glavarstvo je 31. dec. 1778. dvorni pisarni prošnjo toplo priporočilo, češ da je prosilec vreden »zaradi sorodstva z več tuzemskimi deželnimi stanovni, zaradi premoženja, ki ga ima, in zaradi ostalih najboljših lastnosti«. Diploma, s katero je cesarica dne 13. febr. 1779. podelila *Janezu Krizostomu Polliniju* in vsem njegovim zakonskim potomcem viteštvo s predikatom »plemeniti«, navaja zasluge Pollinijevega ro-

du in njegove: predniki, ki so prišli iz beneških držav in se naselili najprej na Goriškem, potem na Kranjskem, so bili zaslužni za trgovino, njihovi potomci pa so si pridobili zaslug tudi za znanost, nekateri se odlikovali v vojaškem, drugi v duhovskem poklicu, tako Krizostomov brat *Peter Anton*, ki je bil ob ustanovitvi goriške nadškofije imenovan za stolnega prošta; Krizostom Pollini se je posebej brigal za zdravstveno vedo, dosegel doktorat, zaradi velikega umevanja in bogate skušnje dobil deželni fizikat v Ljubljani, katerega že 41 let s toplo marljivostjo in na splošno zadovoljnost opravlja; posebno gorečnost in človekoljubnost je pokazal leta 1743. in 1744., ko je med ujetimi Francozi izbruhnila epidemija in ko je on z nevarnostjo za svoje življenje storil, kar je le mogel, da bi jih rešil; poleg tega ga z mnogimi plemiški in kranjskimi stanovskimi družinami veže sorodstvo ali svaštvo. Ščit Pollinijevega viteškega grba je bil z navpičnico in prečnico razdeljen na štiri polja. Na sprednjem gornjem in zadnjem spodnjem polju je bil na znotraj obrnjen črn petelin z rdečim grebenom, na drugih dveh pa na višnjem ozadju po tri zlate krogle v obliki navzdol obrnjenega trikotja. Izvirna diploma je v državni knjižnici v Gorici v oddelku bivšega goriškega mestnega arhiva.

H. Costa (*Mittheil. d. Hist. Ver. f. Krain*, 1863, 52) trdi, da je bil Pollini leta 1784. povišan v barona. V registru sem sicer zasledil prošnjo, s katero se je tega leta potegoval za baronstvo, ni pa v arhivu Narodnega muzeja nobenega sledu, da je dvorna pisarna njegovo prošnjo obravnavala ali ji celo ugodila. V mrlški knjigi šentjakobske fare sta sicer Janez Krizostom in njegova tretja žena vpisana kot »Freiherr« in »Freiin«, vendar to ni polnovreden dokaz.

V svojo oporoki 19. okt. 1786. je Janez Krizostom postavil za univerzalnega dediča svojega sina *Franca Pavlanskega*. Svoji ženi *Elizabeti* je določil v hiši na *Starem trgu* št. 154 do smrti prosto stanovanje treh sob s pritoklinami in 600 fl. letne rente; svojemu sinu iz prvega zakona *Jožefu Feliksu* je volil samo 9000 fl., »ker je materino doto že dobil«; spomnil se je tudi svojega brata *Jožefa Avgušтина* in dveh samskih sester; kaznilnici na *Žabjeku*, kjer je bil opravljal zdravniško službo, je namenil 150 fl. Ker poleg najstarejšega in najmlajšega sina drugih otrok ne omenja, je opravičen sklep, da so že vsi pomrli. Umrli je 7. nov. 1786.

Janez Krizostom Pollini je bil preko kranjskih meja znan praktik. Imel je zoper venerične bolezni skrivno sredstvo, »decoctum Pollini«. H. Costa (l. cit.) poroča, da je o njem napisal dunajski zdravnik *Jos. Ferd. Fridrich* knjigo »Das Pollinische Decoct und die reinigende Wirkung der welschen Nußschalen wider die Lustseuchen und mehrere schwere Krankheiten« in da je izšla na Dunaju 1798. že 2. izdaja. Hoteč se prepričati, ali je to poročilo resnično, sem vprašal ravnateljstvo Nacionalne (prej dvorne) knjižnice na Dunaju in dobil odgovor, da take knjige v knjižnici ni in da se tudi bibliografično izkazati ne da. Neko tajno zdravilo je imel, ker sem v registru zasledil, da je malo pred svojo smrtjo prosil vlado dovoljenja, da bi v časnikih razglasil, »daß er seinem Sohn Franz Paul sein bewährtes arcanum antivenereum übertragen habe«.

Pohlin, *Bibliotheca Carnioliae* 43, imenuje dva Pollinijeva spisa. Eden, »Examinatio omnium per Carnio-

liam existentium thermarum, acidularum et sanitati conducentium aquarum«, pravi, da je v rokopisu. O njem ni sledu. Drugo, večje delo pa je po poročilu o. Marka izšlo v 2 delih leta 1748. v Frankfurtu že vdrugeč in ima tale dehtivi naslov: »Neu vermehrte Dreck-Apotheke, wie nämlich mit Koth und Urin fast alle, ja auch die schwersten, giftigen Krankheiten in- und äußerlich glücklich curiert werden«. O. Marko pripominja, da ne ve, kdaj je prva izdaja izšla. Da bi tudi to dognal, sem se obrnil na »Auskunftsbüro der Deutschen Bibliotheken« v Berlinu in dobil pojasnilo, da je knjiga prvič izšla v Frankfurtu 1696., torej 16 let pred rojstvom našega Janeza Krizostoma Pollinija, in da je potem izšla še večkrat: v Frankfurtu 1697., 1699., 1713./14., 1714.; v Frankfurtu in Leipzigu 1748.; kot curiosum ponatisnjena v Stuttgartu 1846. in Berlinu 1908. Napisal pa jo je polihistor Christian Franc Paullini iz Eisenacha, zdravnik škofov v Münsteru na Westfalskem, umrl 1712., torej isto leto, ko se je naš Pollini rodil (o Paulliniju: Allgem. Deutsche Biographie XXV, 279—81; H. Schelenz, Geschichte der Pharmacie, Berlin 1904, 499.)

III.

Jožef Feliks Pollini, sin Janeza Krizostoma iz prvega zakona, je bil vsaj že leta 1780. in še leta 1796. kontrolor pri višjem solnem uradu v Trstu. Kmalu po očetovi smrti je 1787. prosil za fideikomisno substitucijo, če bi univerzalni dedič, njegov polbrat Franc Pavlanski, pred njim umrl.

Franc Pavlanski, zadnji sin Janeza Krizostoma in njegov univerzalni dedič, se je v februarju 1787. na Dunaju poročil z Jožefo baronico Bernrieder, ji dal za jutro 5000 fl., za morebitno vdovščino pa še svojo vseh bremen prosto hišo na Starem trgu št. 154, ocenjeno na 12.500 fl. Kmalu pa je hišo tako zadolžil, da je leta 1801. prišla v konkurz in naslednje leto na dražbo. Prišla je v last grofa Ludovika Dizme Lichtenberga. Krizostomova vdova je imela stanovanje in rento do svoje smrti 29. marca 1807. To se da dognati iz uradnih spisov.

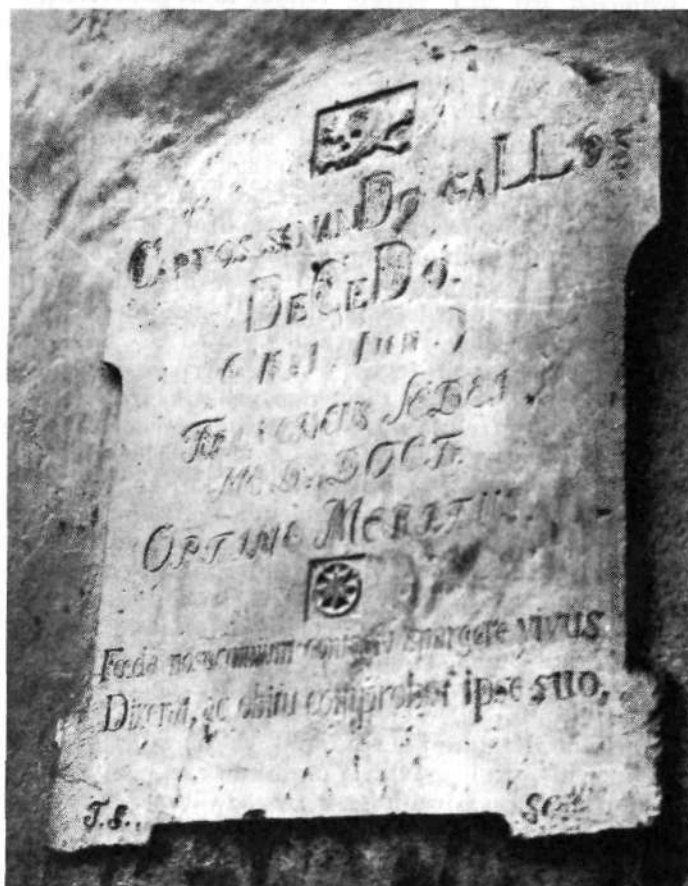
H. Costa (l. cit.) pa pripoveduje o nekem Krizostomovem sinu, ki more biti samo Franc, da je bil zelo lepe postave, da je znal več jezikov, bil spreten risar, goslar in pevec, da je veseljačil po svetu, se v Parizu zaljubil v nečakinjo nekega kardinala in se zadolžil za 100.000 liver, da je za ta dolg moral žrtvovati svojo dediščino s hišo vred, da je v Ljubljani nastopal v nemških in »kranjskih« igradah in kot pevec, da je bil naposled operni pevec v raznih večjih italijanskih mestih in se v Napolju oženil z neko pevko.

Na tej povesti utegne biti res, da se je Franc Pollini, ko je bil ob svojo dediščino, potikal po italijanskih mestih. Ali so bile portretne risbe, ki Costa o njih pripoveduje, res delo Franca Pollinija, ni izvestno. Tudi ni jasno, kaj je z receptom Pollinijevega dekokta, o katerem Costa pravi, da ga je dobil po upravitelju konkurzne mase, pa se razlikuje od recepta v Fridrichovi knjigi, ko je ta po poročilu Nacionalne knjižnice na Dunaju vsaj problematična.

K članku:

Dr. D. Mušič:

ZDRAVSTVO STAREGA
NOVEGA MESTA

NAGROBNA PLOŠČA DR. FR. SEDEJA
VZIDANA OB VHODU V ZAKRISTIJO
KAPITELJSKE CERKVE